

Debatterna på SEF:s årsstämma 2000:

Museernas kris och entomologernas samlingar

Refererat av Ingemar Struwe

Få torde ha undgått publiciteten kring de skandalösa planerna av Lunds universitet att skänka bort Zoologiska museets omfattande samlingar till Köpenhamn. Endast försäljningen av Linnés samlingar till London efter hans död kan möjligen överträffa detta. Riksmuseet och andra stora museer har det inte bättre ekonomiskt. Brist på pengar och utrymme är ett ständigt problem. Mot detta står det tionde budet i Entomologens budord: en entomolog vårdar och bevarar sin samling för framtiden och ordnar så att den med tiden blir överlämnad till ett museum med naturhistorisk kompetens. I skriande kontrast till det moderna samhällets hantering av de zoologiska museerna står de historiska insatser inom faunistik och taxonomi som svenskar gjort genom århundradena, och vars verk finns dokumenterade i just dessa museer!

Intresset för historia sägs vara ökande i Sverige. Men samhällets förhållande till museerna kännetecknas av historielöshet. En ny tid har medfört en ny inställning till museernas värde och mål. Kanske borde man byta ut ordet "museum" med dess negativa och dammiga klang (tänk bara på adjektivet "museal") mot något positivare, till exempel "biologiskt arkiv" eller "entomologiskt forskningsarkiv" eller "dokumentationsenhet", tyckte Mikael Sörensson från Lund. Problemet med ordet "museum" är också att det i allmänhetens begreppsvärld betyder skådesamling, vilket är något helt annat med annat innehåll och andra ambitioner. (Skådesamlingarnas betydelse och berättigande vållade en kort diskussion: är de inspirationskällor för små entomologer eller är de betydelselösa i dagens informationssamhälle?) Men nu gällde det museerna som vetenskapliga arkiv. Kanske skulle det vara säkrare för

museerna att bli oberoende av politiska och samhällseliga strukturer och i stället ägas av självständiga stiftelser! Det ideala museet borde kännetecknas av långsiktig kontinuitet, lokaler att växa i, tillräcklig personalstab, goda materielresurser, god ekonomi och resurser för resor, symposier och gästforskare.

Mikael Sörensson listade en rad argument för samlingars bevarande. Dels är de den enda giltiga dokumentationen; skriftliga källor är alltid av sekundärt värde. Dels är väletikerade samlingars värde alltid större än samlarens ursprungliga intentioner. Dels är de en förutsättning för taxonomisk kompetens och utarbetande av faunor. Amatörer och professionella har behov av god tillgänglighet till kompletta samlingar med välbestämt material; bestämningstabeller räcker inte.

Men vilka krav kan samlaren ställa på det museum som får förtroendet att en gång ta hand om hans samling? Museet måste kunna garantera ett kompetent slutomhändertagande, d.v.s. man måste kunna bevara och sköta samlingen. Många samlares önskan att samlingen bevaras intakt och alltså inte splittras kan inte tillgodoses enligt Göran Andersson, museichef i Göteborg. Det är för tillgängligheten nödvändigt att donerade samlingar integreras i museets stora systematiska samlingar. Däremot borde museet kunna tillmötesgå samlaren genom att varje djur förses med en etikett som anger från vems samling djuret kommer. Det är ju heller inte något som hindrar att samlaren själv tänker på detta.

Ett gott råd från museimannen är att man tar kontakt med det tilltänkta museet redan under sin tid som aktiv entomolog. Detta beror inte minst på att museet också ställer välberättigade krav på samlingen det skall ta emot. Samlingen skall hålla en god vetenskaplig kvalitet samt vara fri från skadedjur och mögel. Samlingen skall vara noggrant etiketterad, och absoluta minimidata är här : var, när, av vem. Kartkoordinater enligt Rikets nät

rekommenderas starkt men räcker inte (finns det kvar om 100 år?); landskap, socken och fyndplats måste anges och medger då alltid en lokalisering. Årtal med bara två siffror leder till problem; i museerna finns redan insekter från tre olika århundraden! Det får inte förekomma egna koder eller icke arkivbeständig skrift eller papperskvalitet. Fotoproducerade, maskinkopierade, bläckstråleskrivna eller laserskrivna etiketter var inte säkert beständiga enligt Göran Andersson. Lika viktigt är pappret i etiketten; det kan vara svårt att få tag i arkivbeständigt papper idag, men om det inte är sådant kan samlingens alla etiketter vara ett löst pulver om 100 år - eller långt tidigare.

För vår tid gäller inte bara den historielöshet som nämnts ovan utan också en insiktslöshet när det gäller dokumentation. Aldrig förr har man i samhällslivet dokumenterat så mycket - men heller aldrig med så kort perspektiv!

Mycket, mycket kommer inte att vara läsbart om 50 år (om det då finns kvar). Om denna inställning drabbar samlingar och journaler är det en katastrof. Idag kan vi läsa Fahléns och Zetterstedts etiketter och dagböcker; må det gälla även våra.

Museisamlingarna har också ett värde för faunistiken - i ett historiskt perspektiv. Bengt Ehnström från Artdatabanken påpekade att man här kan utläsa gamla utbredningsmönster samt bedöma om arter funnits tidigare. Svårigheter uppstår genom grova lokalangivelser, tvivelaktigt ursprung för en del fynd, utredning av taxonomiska förändringar och sist men inte minst en mödosam koordinatsättning i efterhand.

Ett uttalande om behovet av våra museer som ovärderliga biologiska arkiv formulerades efter debatten och finns att läsa på SEF:s hemsida.